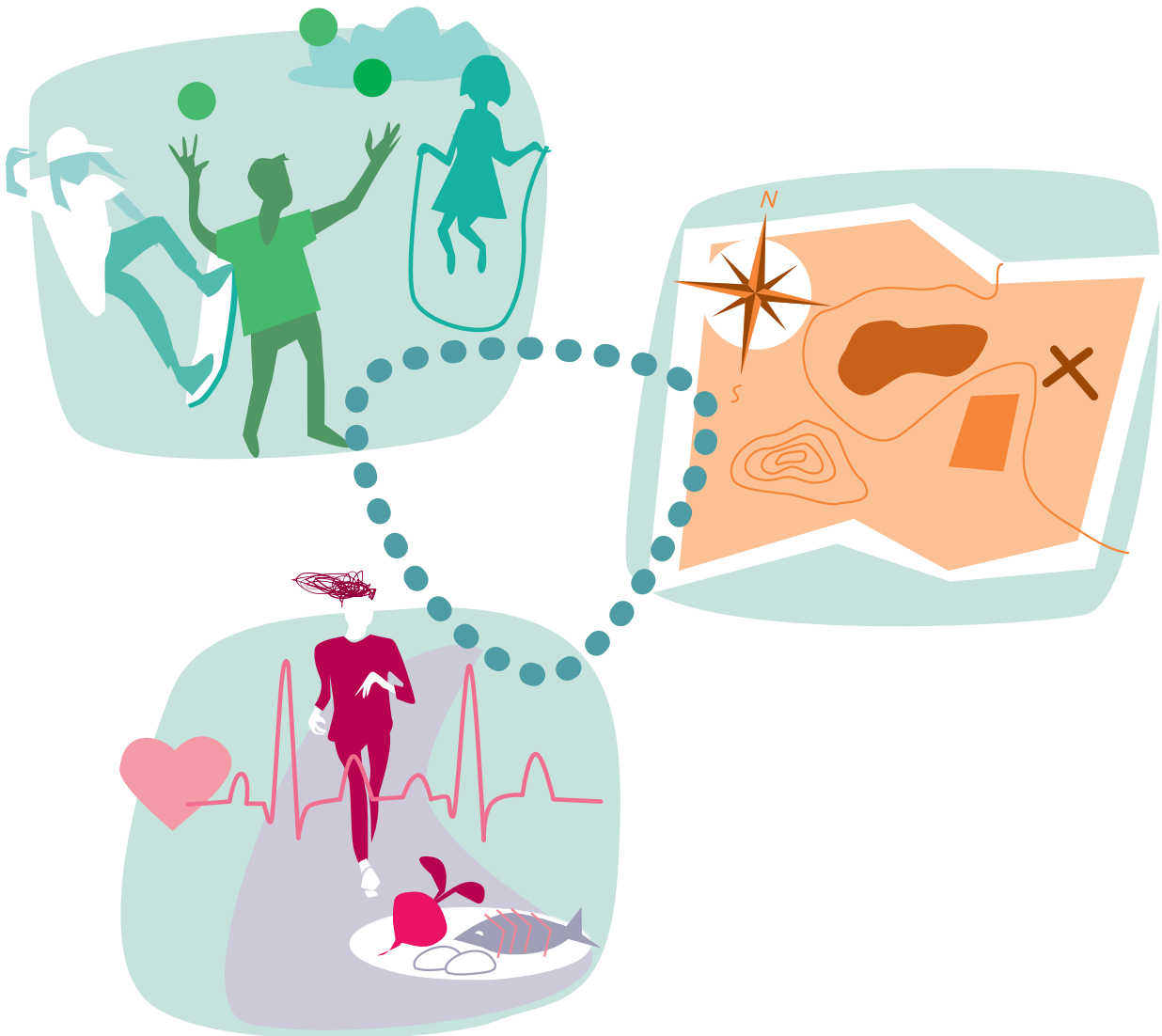

Lärarhandledning Idrott och hälsa

1 2 **Steg 3**

Det här är det tredje steget i kartläggningen av nyanlända elevers kunskaper. Syftet är att ge läraren underlag för att planera undervisningen i idrott och hälsa utifrån elevens kunskaper, förutsättningar, behov, erfarenheter och tänkande. Information om kartläggningens alla steg finns i dokumentet Information till rektorer och lärare om kartläggningsmaterial och bedömning av nyanlända elevers kunskaper.

Kartläggningen ger läraren en uppfattning av vad eleven kan i ämnet – ett utgångsläge inför planering och genomförande av undervisningen. Syftet är att få en bild av vilka områden av kursplanen eleven kan visa upp kunskaper i, snarare än att beskriva kunskaperna utifrån de olika nivåerna i kunskapskraven. Uppgifterna i materialet är kopplade till förmågor och det centrala innehållet för att skapa ett sammanhang.

Elevens resultat från kartläggningen blir grunden för den fortsatta planeringen av elevens undervisning i ämnet idrott och hälsa. Du kan använda den formativt för att stödja elevens lärande och anpassa undervisningen till elevens förutsättningar och behov. Det är lämpligt att en lärare med ämneskompetens genomför kartläggningen och att eleven får använda ett språk som hon eller han har goda kunskaper i, om möjligt sitt starkaste språk.

Skolämnet idrott och hälsa i olika delar av världen

Vilka erfarenheter eleven har av skolämnet idrott och hälsa och av idrott generellt påverkar kartläggningen. I många länder och regioner i världen är idrott och hälsa ett obligatoriskt skolämne, men det finns ingen systematisk översikt över ämnet idrott och hälsas förekomst, hur omfattande undervisningen är och vad den innehåller. På internationella konferenser diskuterar lärare och forskare ämnet och använder då det engelska namnet *physical education* eller motsvarande (fysisk fostran eller kroppsövning).¹

Lokaler och undervisningsmiljöer kan se mycket olika ut. I vissa länder sker all undervisning utomhus, i andra sker den i en enklare idrottshall utan tillgång till redskap. Andra länder har lokaler som påminner om de nordiska ländernas. Det betyder att det inte är självklart att det finns tillgång till omklädningsrum, duschmöjligheter eller att eleverna byter om. Att behöva byta till idrottskläder eller att ha möjlighet att duscha efter en lektion kan därför vara helt nya erfarenheter för en nyanländ elev.

När eleverna har lämnat de första skolåren är undervisningen ofta uppdelad med flickor och pojkar var för sig. Det är då vanligt att flickorna har en kvinnlig lärare och pojkarna en manlig. I vissa regioner finns ingen planlagd undervisning för flickor. I vissa länder är det bara elever som går i privata skolor som får möjlighet att delta i undervisning i idrott och hälsa.

I många länder dominerar tävlingsidrott som innehåll i ämnet. Men under senare år har allt fler länder börjat lyfta fram hälsa, fysisk aktivitet och livsstilsfrågor i ämnets styrdokument och mål.

Precis som de nordiska länderna har sina traditioner i rörelsekultur, lek, idrott, utevistelse, friluftsliv och dans har andra regioner i världen sina traditioner. I Asien finns exempelvis en lång tradition i utövandet av kampidrotter (*martial arts*), medan cricket och rugby är en del av den gemensamma idrottskulturen i tidigare engelska kolonier. I samväldet *Commonwealth of Nations* ingår 53 länder, som vart fjärde år håller *Commonwealth Games*. De påminner om de olympiska spelen men idrotterna utgår från dem som utövas i medlemsstaterna.

I afrikanska länder delar man sällan upp sång, dans och musik – att dansa innebär ett samspel av sång, spel och rörelse. I delar av Asien och Afrika utövas också en kollektiv form av gymnastikträning, ibland på kommando. Den påminner om svensk linggymnastik. Eleverna står på led i stora grupper och tränar hopp-, styrke-, balans- och rörlighetsövningar. Så kallade drill-övningar ingår också i vissa länder. Dessa övningar påminner om träning inför parader med marscher, vändningar, kast och rotationer med drillstav.

Vissa rörelsetraditioner och idrotter kan vara mycket kulturspecifika, andra är mer kända och uppfattas därför som mer ”generella” i sina uttryck. Fotboll är en av världens mest spridda idrotter och därmed välbekant för de allra flesta, medan cricket är en mindre bekant idrott för unga i Norden. Friluftsliv är ytterligare en annan kulturspecifik praktik. Fenomenet att i utbildningssammanhang lära sig att vistas ute, och att vandra, skida eller att åka skridskor i naturområden med målet att få en naturupplevelse, är mest förknippat med norra Europa och delar av Mellaneuropa. Kom därför ihåg att det finns många fler aktiviteter och sätt att vistas i fria luften än de som förknippas med en nordisk friluftslivstradition.

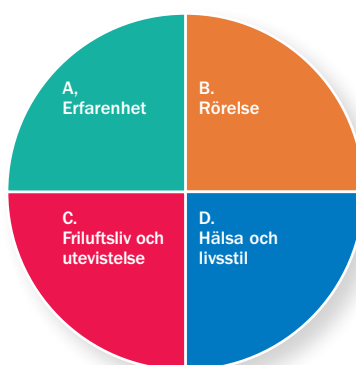
¹ Underlaget till det här avsnittet om ämnet idrott och hälsa i olika länder bygger på information från möten inom nätverket Global Forum for Physical Education and Sport Pedagogy. Nätverket har sammanställt en bok som beskriver ett fyrtiotal länders undervisning i idrott och hälsa: Chin, M., Edgington, C. (2013) *Physical Education and Health: Perspectives and Best Practice*, utgiven av Sagamore.

Översiktlig information om materialet

Materialet består av

- lärohandledning,
- uppgifter med begreppslista,
- observationsschema,
- bilder, och
- sammanfattning av kartläggning i ämnet.

Materialet i Idrott och hälsa har fyra teman:

Tid för genomförande:

- ca 70 min

Principer för hur materialet är konstruerat

De uppgifterna som ingår i kartläggningsmaterialet för idrott och hälsa är valda med utgångspunkt i kursplanen i idrott och hälsa, Skolverkets kommentarmaterial och bedömningsstöd för ämnet idrott och hälsa (årskurs 6 och 7–9) samt internationell och nationell forskning om nyanlända elever. Materialet har fyra delar (A–D). För de elevuppgifter som hör till B–D finns en beskrivning av vilken förmåga uppgifterna utgår ifrån samt ett tillhörande observationsschema. Förmågorna är hämtade från kursplanen i idrott och hälsa för grundskolan.² Observera att kartläggningen bara täcker in en begränsad del av kursplanens kunskapskrav och dess centrala innehåll. Del A finns med i materialet för att frågorna och elevens svar har betydelse för lärarens kommande planering. Del A kartlägger alltså inte någon specifik förmåga. Läraren bedömer inte utan dokumenterar elevens tidigare erfarenheter, för att kunna ”skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter och bidra till att eleverna utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin fysiska förmåga.”³

Elevuppgifterna och bilderna är tänkta att stimulera till samtal och en bred kartläggning av elevens kunskaper och förmågor oavsett var i världen eleven har vuxit upp. Bilderna i del A visar en variation av rörelseaktiviteter och idrotter från olika delar av världen, även aktiviteter som är mer knutna till ett nordiskt sammanhang.

Kartläggningsmaterialet har i sin helhet provats ut av nyanlända elever, men trots noggranna utprovningar kan det uppstå situationer när allt i materialet inte passar för en viss elev. Tänk igenom före kartläggningen om delar av materialet kan orsaka obehag eller provocera eleven av någon anledning. Hoppa i så fall över de delarna.

² Förordning (SKOLF 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, 5.4 Idrott och hälsa.

³ Ibid

Att förstå och använda begrepp

I kursplanen ingår att använda relevanta ord och begrepp för samtal om upplevelser och effekter av fysisk aktivitet och olika träningsformer. Detta uppmärksammas också i elevuppgifterna. Om du har möjlighet att använda tolk vid kartläggningen är det viktigt att tolken känner till de begrepp som används. Ett antal av dessa begrepp som används finns i begreppslistan som tillhör kartläggningsmaterialet.

Så här genomför du kartläggningen

Hela kartläggningen tar max 70 minuter med tolkning. Men eftersom uppgifterna kräver att eleven visar förmågor praktiskt i olika miljöer, kan du dela upp elevuppgifterna och göra dem vid olika tillfällen. I uppgifterna i del B och C visar eleven sina förmågor i handling, därför passar de bra att göra i undervisningen. Eleverna kan göra uppgifterna både individuellt och i grupp. Du kan genomföra samtalen på en annan plats än i lokalerna för idrott och hälsa, men kan också under en lektion, som en inledning, huvudaktivitet eller avslutning. Du kan dela in klassen i grupper och ge grupperna en uppgift, varpå du särskilt uppmärksammar och följer den eller de elever vars kunskaper du vill kartlägga. Ett annat sätt är att grupperna får redovisa uppgiften eller en del av den för varandra vid olika tillfällen. Detta gör det enklare att följa upp alla grupper på samma sätt. Miljön och tillfället för kartläggning väljer du själv för att den ska kunna passa syftet med kartläggningen och skolans förutsättningar.

Under kartläggningen kan du ha stöd av en tolk som översätter så att du och eleven förstår varandra. Det kan vara en yrkesverksam tolk eller en person med koppling till skolan som talar både elevens språk och svenska (studiehandledare eller modersmåls lärare). I fortsättningen används enbart begreppet tolk för att beteckna denna roll. Tolken översätter men förklarar inte de begrepp som kartläggningen undersöker. För att ge en rättvisande bild av elevens förmågor och kunskaper, får tolken inte styra elevens svar eller ge eleven svaren på frågorna. Dokumentet *Information om tolkning och tolkar* ger råd både för dig som genomför ett kartläggningssamtal med tolk och för den som tolkar.

Förbered dig noga

Ta reda på vad den obligatoriska kartläggningen från steg 1 och steg 2 visar om eleven. Det kan finnas noteringar eller annan dokumentation som innebär att det är lämpligt att du gör vissa anpassningar inför kartläggningen. Läs sedan igenom hela materialet och se till att du kan innehållet. Om du har tillgång till tolk är det bra om tolken också har möjlighet att gå igenom materialet inför kartläggningen. Diskutera gärna begreppslistan i förväg, så att tolken kan över-sätta begreppen på ett bra sätt.

Se till att bilderna finns tillgängliga. Om du har tillgång till en surfplatta eller dator kan du också välja att visa bilderna på skärm.

Skapa rätt stämning i samtalet

Skapa ett öppet samtal och informera eleven om syftet med kartläggningen. Försök även att fånga in elevens kunskaper om idrott och fysisk aktivitet från andra sociala och kulturella sammanhang än skolans.

Till materialet finns en film som visar hur vissa delar av kartläggningen kan gå till. Du hittar filmen på Skolverkets webbplats i anslutning till materialet.

Varje uppgift inleds med enkla frågor som sedan fördjupas gradvis. Anpassa uppgifterna till eleven. När du successivt ökar svårighetsgraden får eleven större möjligheter att visa vad hon eller han kan. När eleven inte kan fördjupa sitt resonemang eller komma vidare i progressionen med en förmåga avslutar du arbetet med den delen av uppgiften.

Den inledande uppgiften (A) ger information om elevens erfarenheter av ämnet samt av rörelse och idrott utanför skolan. Uppgiften ger dig underlag för att kunna skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter och bida till att eleverna utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin fysiska förmåga. Uppgifterna i del B–D utgår från förmågorna i kursplanen i idrott och hälsa.⁴ Till uppgifterna finns bilder på rörelseaktiviteter med barn, unga och vuxna samt rörelser och idrotter i olika miljöer.

Kartläggningen visar elevens styrkor och vad eleven kan. Det stärker eleven och skapar förutsättningar för planering av vidare undervisning. Om du märker att eleven känner sig pressad och tycker att kartläggningen är obehagligt, avbryter du för att eventuellt försöka vid ett senare tillfälle. Använd materialet så att det passar verksamheten så bra som möjligt och ger eleven maximala möjligheter att visa sina kunskaper i ämnet. Materialet är utformat för elever i grundskolan, men det kan också användas i exempelvis språkintrödningsarbete.

Anpassning för elever med funktionsnedsättning

Elever med funktionsnedsättningar behöver anpassningar utifrån sina behov. Gå igenom kartläggningsprofilerna steg 1–2 och övrig aktuell information om eleven, för att ta reda på om eleven har någon funktionsnedsättning som kräver anpassning. Anpassa sedan kartläggningen utifrån elevens behov och se till att eleven får det stöd som behövs under kartläggningen.

Utmaningen ligger i att skapa uppgifter som fungerar på två plan. De ska både vara anpassade till den enskilda elevens förutsättningar att genomföra uppgiften och samtidigt kartlägga likartade erfarenheter och kunskaper som i uppgifterna till elever utan funktionsnedsättning.

Har eleven nedsatt rörelseförmåga är det lämpligt att du anpassar rörelseuppgifterna. Du kan också behöva använda en annan aktivitet, annan utrustning och dela upp arbetet i lämpliga arbetspass. Har eleven en synnedsättning kan du förstora bilder eller se till att det finns förstöringsverktyg. Vid koncentrations-svårigheter kan du planera kartläggningen i korta pass. Även elever med andra typer av behov kan behöva korta pass. Ta i så fall hänsyn till detta i planeringen, och planera hur du kommer att använda dig av tolken.

Bedöm och dokumentera elevens kunskaper med hjälp av observationsschemat

För varje elevuppgift finns ett observationsschema som visar vilka förmågor och kunskaper som uppgifterna prövar. I observationsschemat finns också utrymme för kommentarer om de kunskaper som eleven visar praktiskt och muntligt. Där kan du också notera vad ni tillsammans behöver arbeta vidare med i undervisningen.

⁴ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:19) om kunskapskrav för grundskolans ämnen.

Sammanfatta resultatet av kartläggningen

För att grafiskt få en överblick vilka kunskaper en elev har visat i ämnet kan du använda dokumentet *Sammanfattning av kartläggning i idrott och hälsa* för att summera kartläggningen utifrån ämnets förmågor. Du kan föra över vilka styrkor eleven har visat i del A–D från observationsschemat till dokumentet som ett underlag för rektor. Du gör alltså en samlad bedömning utifrån observationsschemat av elevens förmågor i ämnet för de temaområden som du har kartlagt och markerar nivån på elevens kunskaper. Ju fler kryss som finns åt höger på den fyrgradiga skalan i observationsschemat, desto starkare tecken är detta på att eleven behärskar detta område. På så sätt summerar du nivån på elevens förmåga i respektive del (B–D). Till exempel i uppgifterna i del B visar, anpassar och varierar eleven sina rörelser. I uppgifterna i del C visar eleven förmåga att uppfatta, beskriva och orientera sig. I uppgifterna i del D visar eleven (årskurs 1–3, 4–6) förmåga att samtala om träning, fysisk aktivitet, hälsa och livsstil, för årskurs 7–9 också beskriva och resonera om det.

Sammanfattningen är tänkt att ge en översiktlig bild av de kunskaper som eleven har visat i kartläggningen, det vill säga var eleven befinner sig nu och vad eleven behöver utveckla. I sammanfattningen kan du också ange var elevens styrkor och utvecklingsområden finns inom varje förmåga. Kartläggningen har ett tydligt utvecklingsperspektiv och underlaget ger dig stöd i planeringen av undervisningen utifrån elevens behov, förutsättningar och erfarenheter, så att eleven i sin fortsatta skolgång får möjligheter att utveckla förmågorna och nå de kunskapskrav som skolans styrdokument omfattar. I vissa fall kan kartläggningen visa att extra anpassningar inte är tillräckliga, utan ni behöver utreda elevens behov av särskilt stöd. Anmäl i så fall detta till rektorn, så att elevens behov av särskilt stöd snabbt blir utrett.

Dokumentationen av kartläggningen består av observationsschemana och sammanfattningen. Observationsschemana är tänkta som underlag för din planering av undervisningen. Sammanfattningen ger en fördjupad grundläggande vägledning till rektorn för att fatta beslut om placering i årskurs och undervisningsgrupp. Den kan också ge en vägledning till rektorn för att avgöra i vilka ämnen eleven ska få sin huvudsakliga undervisning i förberedelseklass respektive ordinarie undervisningsgrupp.